pagini bucovinene

ANUL IV nr. 9 (45)

Septembrie 1985

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

autograf GEORGE SIDOROVICI

„...O zi de toamnă însorită și dulce"...

Codrul cel bătrîn era brumat în octombrie, verde și aurit puțin și purtînd pe alocuri, ca niște presimțiri, albe înfiorări de argint. Văzusem cel dintîi omăt în toamna aceea, atîrnat neverosimil pe creste. Intram ca-ntr-un templu uriaș, cu tăceri adînci încărcate de taină.

Coloane neclintite, molizii, fagii, carpenii, urcau spre înălțimi.

Era o zi de toamnă însorită și dulce, dar acolo umbrele izvorau din trunchiuri aspre, din pămînt și din stînci cu piepturi păroase îmbrăcate-n mușchi, din liniște nețărmurită și din răcoare. Se învăluiau ca o ceață albastră.

Lumina se strecura printre ramuri frîntă, subțire, neașteptată, venită, de pe alt tărîm și foșneau frunzare de aramă aprinsă pe cărări mărunte. Totul avea un aer de miracol vegetal, de poveste încremenită în timp.

Mulțime întunecată, despletiți, bărboși, ne încercuiau moșnegii codrului, arborii de sute de ani. Simțeam cum ne măsoară severi cu ochii lor de lemn. Îi priveam cu sfieli citadine.

Cîte un molid enorm aștepta în picioare, uscat toacă, drept ca luminarea, ceasul prăbușirii. Alții, plătiți pesemne de trăsnete, se învălmășeau, încălărați, apocaliptic. Peste trupuri grele, împietrite, mii de puieți țîșneau fragezi și lacomi, nutriți din putregaiuri fosforescente.

Virgin și sălbatec, codrul de la Slătioara e un imens monument natural destinat cercetărilor silvestre. Securea nu bate aici în scoarța veacurilor.

În jur creștea o tăcere străveche, plină de zvonuri. Se înfiorau arborii aceștia străbuni, suind în spații, treaptă cu treaptă, contemporani cu zugravii de la Voroneț și Humor, cu zimbrii din vremea lui Ștefan și Rareș. Vorbeau îndelung despre tropotul stins al cirezilor întoarse din timp, noaptea pe lună și despre văgăuni unde s-au pustiit balaurii. Iazme și duhuri arhaice lunecă pe poteci, tulbură mistreții, scurmînd cu rîturi de oțel, lacrima izvoarelor, cerbii saltă în coarne făptura de rîs a lui Statupalmă și undeva, spre miezul nopții, se aude chicotind dezmățat Fata Pădurii.

Tufișuri încurcate se frămîntau în loc, ne închideau calea, nu mai știam încotro să mergem. Codrul întreg era o mare și nesfîrșită legendă.

Căutasem prin desișurile sale un bătrîn pădurar care-i păzește misterele : un pădurar cu nume străvechi ca și codrul.

George Sidorovici

SENSURI ALE ISTORIEI

Rîndurile care urmează au fost prilejuite de un recent fapt cultural : la Siret s-au pus bazele unui fond muzeal de istorie. Vechimea așezării, reputația sa de fostă reședință voievodală ca și devenirea în contemporaneitate a tîrgului de odinioară impuneau amenajarea unui asemenea lăcaș. O acțiune dealtfel ce se înscrie în eforturile întreprinse astăzi pentru conservarea valorilor spirituale ale trecutului și integrarea lor în circuitul public.

Dovezile materiale care au stat la dispoziția specialiștilor sînt puține (piese și unelte meșteșugărești, arme, ceramică, ornamentală etc.). Ceea ce nu înseamnă că ele n-au existat. În dealul Horodiște se descopereau în 1885 cuțite de piatră, ciocane și securi rudimentare. Apoi, la săparea unei fundații, tot în acea perioadă, s-au găsit o urnă și niște monede romane. Există în schimb suficiente date documentare care oferă punctele de reper necesare. Dintr-o mai veche scriere intitulată „Orașul Siret în vremuri de demult" aflăm că un hrisov din 1756 amintește de o fortăreață de apărare ridicată pe dealul Ruina, precum și de o cetățuie a lui Sas, fiul lui Dragoș, păzită de 50—100 de luptători.

Interesantă ni se pare modalitatea în care a fost soluționată organizarea expoziției de aici. Pentru a nu i se da un caracter local îngust, tematica acesteia se caracterizează printr-o generoasă deschidere. Vizitatorul este pus astfel în fața unui amplu și incitant tablou al evoluției urbane din Moldova și aceasta pentru că Siretul nu poate fi rupt de contextul istorico-geografic general. De unde și numeroasele trimiteri la principalele centre orășenești din epocă : Suceava, Baia, Iași, Roman. Toate acestea reunite într-o primă mare secțiune. Ca și Suceava, Siretul a avut o scurtă perioadă de înflorire ce se situează în secolul al patrusprezecelea, cînd el devenise „calea de negoț care împreuna Lembergul cu Constantinopolul și pe care se depăna întregul negoț al Poloniei și al Moldovei cu Turcia și cu Orientul". Carele grele aduceau de dincolo de hotare pînză de Crosno și „pînză litvană", „cușme, pălării și nădragi", cuțite și coase, fiere de plug, unelte și vase, catifea și postavuri, coarde de arc, săbii și „felurite arme". Ca punct de vamă, Siretul beneficia de anume foloase din aceste scurte popasuri negustorești. Bineînțeles avantajele determinate de poziția sa de poartă de intrare și de ieșire din țară precum și statutul de Capitală a Moldovei (Lațcu Vodă) vor avea efecte benefice și ulterior. Ca oraș medieval, Siretul și-a luat modelul de organizare (municipală) de la centrele din apus. Și expoziția la care ne referim insistă asupra aspectului și structurii acestei organizări, punînd accentul pe laturile sale de ordin economic, social, politic, arhitectural, cu referiri și trimiteri, cum menționam, la alte așezări urbane moldovenești. Înaintînd în timp, importanța și afluența de odinioară încep să scadă. Prin secolele șaisprezece — șaptesprezece asistăm la profilarea meseriașilor. Un autor care s-a ocupat de respectiva perioadă ne oferă o imagine pitorească a zilelor de sărbătoare cînd breslașii, în funcție de profil, se adunau la starostie și traversau orașul „pășind sănătos și mîndru în urma tarafului de lăutari" după care se deschidea „solemn iarmarocul" și „piața se umplea de prăvălii improvizate și corturi cu marfă". Pentru ca mai tîrziu Siretul să rămînă ceea ce era și de așteptat : un tîrg ca oricare altul în configurația căruia rețineau atenția „velnițele de pe pîrîul Negostina", cîteva mori, prăvăliile și cîrciumele și două-trei clădiri mai arătoase. Se intra astfel într-o letargie care va dura alte cîteva sute de ani.

Istoria nouă a Siretului își are practic momentul de ascensiune în ultimele două decenii. Poate nicăieri mai mult ca aici adevărul acesta nu capătă definiri mai pregnante. Conectarea sa la pulsul marilor înnoiri, intervenită în deceniul șapte, la început timide, apoi din ce în ce mai decisive, i-a redat aerul tineresc, seva necesară ieșirii din monotonie și desuet, patriarhalism. Forța declanșatoare de energii latente a constituit-o, ca pretutindeni în țară, infuzia industrială. O secție de confecții metalice, o alta de tricotaje, o fabrică de produse lactate, o întreprindere de țesut covoare — iată tot atîtea jaloane menite să modifice viața oamenilor, preocupările lor și, în consecință, confortul și aspectul edilitar-urban al localității. Apelînd la statistici vom reține, de pildă, că volumul investițiilor în 1985 înregistrează, față de 1980, o creștere de șase ori, iar valoarea producției industriale în perioada 1965—1985 consemnează o creștere de 55 de ori. Aceste salturi cu adevărat impresionante se produc în toate domeniile de activitate : construcția de locuințe, serviciile publice, învățămînt, cultură, sănătate. Panourile, imaginile, graficele ce relevă modificările intervenite ne trimit în paralel la ritmurile înscrise pe plan național. Pentru că numai printr-o asemenea raportare pot fi descifrate dimensiunile însumate într-un interval relativ redus al istoriei contemporane. Orașul Siret de azi are cu ce se prezenta în fața contemporanilor, are ce oferi privirilor curioase ale călătorilor care-i trec pragul. Și, odată ajunși aici, se impun cîteva considerații finale. Nu ne-am propus în rîndurile de mai sus să realizăm o prezentare de amănunt a expoziției siretene, a spațioaselor sale incinte în care se află adunat rodul migalei și competenței celor ce le-au săvîrșit. Nu putem să nu-l amintim, de asemenea, pe primarul Petrea Fasolă pentru dăruirea cu care s-a dedicat desăvîrșirii acestei inițiative. Vrem să accentuăm și semnificația educativă a fondării unui asemenea act de cultură. A pune în fața tinerelor generații elementele vechimii așezării în care trăiesc și muncesc înseamnă a le face să înțeleagă mai deplin rosturile și sensurile prezentului, înseamnă a le insufla acel patos romantic necesar pentru destinele viitorului. În aceeași măsură, avem în față o carte deschisă, un punct de reper pentru toți cei sosiți ori aflați în trecere prin fosta Capitală a Moldovei.

Ion BELDEANU



Ion Irimescu : „Muzica"

Septembrie

Va veni toamna
și vom voiaja
între provinciile istorice
ale memoriei
în fața noastră zăpezile
în spatele nostru aerul
respirat de supraviețuitori
la picioare berzele
lipindu-și capul de
genunchii noștri
vom întinde mîna
și vom culege un fruct rotund
care poate fi inima

Marcel MUREȘEANU

A PRIVI

Clipa continuă

Pe drumul alb și îngust care te aduce la Putna, pe drumul întomnat de nunta plopilor subțiri, mătușa Maria Boghean își leagănă pe pașii bătrîni sumanul brodat cu degetele bucovinene ale cine știe cui.

Din țarini, se lasă peste lume miros amar de ghindă jinduind pămîntul.

Mătușa Maria Boghean, adunată între umerii căutînd îmbrățișarea urmașilor, duce în ochi și în suflet supraviețuirea Mușatinilor.

La poarta zidirii face un popas a evlavie și mă trage mai aproape, punîndu-mi pe umăr mîna aspriță de anotimpuri.

„Vezi podișul acela ca o lumină verzuie ? De acolo a plecat săgeata marelui nostru Domn".

Vedeam podișul ca o lumină verzuie în timp ce, prin ochii Mariei Boghean, trecea o săgeată albastră, ca o pasăre.

În înserarea de dincolo de plopii subțiri, Putna se înfiripa ca să-l așeze pe Ștefan în veșnicie.

Am trecut pragul cu capul plecat.

„Să spuneți urmașilor voștri și urmașilor urmașilor voștri..." reverberau zidurile și prezentul adeverea.

La hotarul dintre „a fost" și „este" — doar clipa de înălțătoare reculegere, clipa continuă.

Lidia MICLESCU

Viață și literatură

CĂRȚILE „TARI"

Remarc adesea în conversațiile cu prieteni și cunoscuți că există un foarte viu interes față de așa-zisele „cărți «tari»". Expresia din ghilimele, folosită altădată ca referire la romanele de aventuri și cele polițiste de „serie neagră", a devenit de la un timp încoace denumirea populară a unei categorii eteroclite de lucrări, diverse nu numai ca gen ci și valoric, dar în care își fac loc anumite adevăruri și idei neconvenționale și sînt denunțate, cu o oarecare vivacitate, clișee și prejudecăți încă active. Majoritatea celor cu care am discutat acest subiect sînt tentați să considere — simplificînd, desigur — cărți „tari" în primul rînd, romanele despre putere și modul în care ea e folosită. Lista lor e destul de lungă. Încercînd să le rezum într-o singură frază, reamintesc în fapt că ele denunță excesele dogmatice și abuzurile comise în perioada postbelică, revelă, pe baza unor dosare inedite, cazuri și destine tragice, asupra cărora s-a păstrat pînă la mijlocul anilor '60 o nefirească tăcere, surprind, mai aproape de noi, anomalii și iregularități ivite în sectoarele vieții economice și sociale.

Luate în accepțiunea de mai sus, cărțile „tari" au, bag seama, o tradiție de mai bine de două decenii. Polemice, inconfortabile, ele au fost, la origine, un fel de contra-utopii, de replici la scrierile axate pe o problematică falsă, artificială, ilustrări ale tezei lipsei de conflict și fericirii generale în socialism. Simplă, de bun simț, premisa de la care plecau era aceea că, pentru a înainta normal în etapa ce se prefigura, trebuia trasă o linie de demarcație între prezent și latura oneroasă, tulbure a trecutului imediat, că trebuiau judecate și eradicate poncifele și erorile noii perioade. Marile acte revoluționare (naționalizarea mijloacelor de producție, colectiviziarea agriculturii) fuseseră înfăptuite. Venise vremea reflecțiilor asupra valabilității și moralității unora din mijloace și procedee, a determinării responsabilității fiecărui individ în desfășurarea evenimentelor, a proceselor de conștiință, a demitizării politicului și interpretării lui dintr-o perspectivă riguros dialectică, a disocierii între „putere și adevăr". Venise, totodată, vremea ca în locul unei viziuni idilice, uniformizatoare să fie reinstaurată, în artă și literatură, o viziune realistă, un autentic pluralism estetic.

Din motive ce se subînțeleg, cărțile „tari" corespundeau „orizontului de așteptare" al cititorilor : ele stimulau pasiunile justițiare și reacțiile cetățenești, satisfăceau — fie și retrospectiv — veleitățile organizatorice, administrative; ajutau atît la înțelegerea trecutului apropiat cît și a actualității. După ani de zile, în care se hrănise cu supa unor compuneri fade, publicul simțea că i se oferă, în sfîrșit, ceva crocant, „senzațional", ceva care avea atingere cu viața adevărată, cu oameni și fapte cunoscute. Din cine era format acest public ? Din cei care traversaseră epoca și suportaseră, într-un fel sau altul, seismicitățile și bulversările ei. Ca și autorii celor dintîi cărți „tari", proveneau, în marea lor majoritate, din mediul rural, erau prin urmare sensibili la relatările despre modul în care acesta fusese restructurat. Citindu-le, se regăseau în ele și — cum spun țăranii cînd vor să-și ușureze inima de ceva care i-a apăsat — „se răcoreau". Puternic, impactul cărților „tari" a avut fără îndoială repercusiuni asupra modului nostru de a gîndi, al fiecăruia, căci, de ce n-am recunoaște ?, cu toții am fost marcați de lectura lor. Însă, din punctul meu de vedere, repercusiunea cea mai importantă a fost aceea că au reanimat curiozitatea față de literatura contemporană.

Succesul cărților „tari" a influențat, insesizabil, mentalitatea productivă a autorilor. Faptul confirmă o mai veche observație a lui Paul Zarifopol, anume că „atitudinile curente în artă și literatură sunt nu de natură estetică, ci socială : sînt rezultate din trebuința de a figura cît mai patent în cercul social al cărui prestigiu ne farmecă mai mult". Scrise într-un cod accesibil (în ele raportul semnificantului cu semnificatul e mai direct), cărțile „tari" prezentau avantajul de a interesa și „sus" și „jos". Așa se face că, într-un interval relativ scurt, numărul lor a crescut, fiind probabil de ordinul sutelor. Scriitorilor, talentați și de bună credință, care au deschis drum cărților „tari", li s-au alăturat, între timp, un soi de procurori improvizați, de franctirori mohorîți, de colecționari de „cazuri" și „probleme", gata oricînd să le manufactureze în „romane cu cheie". Producția în serie, după rețetă, a afectat calitatea, tăria cărților „tari", creînd la un moment dat senzația de saturație.

Constantin CĂLIN

(continuare în pag. II)

Cronica literară

După cîteva volume de poezie și o prezență mai puțin marcată în reportaj, Ion Beldeanu debutează, relativ surprinzător pentru cine îi cunoaște producția literară anterioară, în domeniul prozei scurte. Surpriza ține de faptul că volumele anterioare nu prefigurau prin semne certe un posibil prozator. **După-amiaza unei amintiri** nu recuperează aproape nimic din sursele de expresivitate ale reporterului și, de asemenea, am putea spune că face abstracție de profilul și experiența eu-ului liric al poetului. Diferența este atît de marcată încît, la primul contact de lectură, schițele, povestirile și cele cîteva proze mai ample, cu alură de nuvelă, par a fi scrise de o altă mînă (nu însă de cea stîngă). Cazul este relativ rar întîlnit la scriitorii ispitiți de mai multe muze și ar putea fi interpretat și în bine, și în rău. Răul ar putea consta în aceea că, dacă scrierile din amintitele genuri în care s-a lansat Ion Beldeanu nu comunică între ele, înseamnă că una, dacă nu două, dintre cele trei piste pe care se angajează autorul nu îl exprimă. Bine că scriitorul posedă necesarii senzori și necesara detașare, și credem că acesta este cazul său, pentru a recepta lumea, la el în primul rînd existența, și de a o comunica prin emițători diferiți. Inseamnă că se întîmplă ceva asemănător, pînă la un punct, cu funcționarea unui televizor înzestrat să producă atît imagini color, cît și în alb-negru. Într-adevăr, proza lui Ion Beldeanu, preponderent obiectivă și epică, se diferențiază net de lirismul său preponderent subiectiv și marcat de o dilatare romantică a eu-lui.

Titlul volumului — **După-amiaza unei amintiri** — nu am spune că este teribil de bine ales, în măsura în care sugerează un demers de recuperare a trecutului prin memorie, inevitabil marcat de subiectivitate, dacă nu de lirism. În cazul lui Ion Beldeanu, memoria, atunci cînd se face, cu adevărat, apel la ea, decupează figuri și întîmplări prea puțin marcate de prezența posibilă dar nu obligatorie, a naratorului. Rezultă de aici o proză epică prin excelență, cu decupaj ferm și rapid al situațiilor și tipologiei. Tehnicile moderne nu-l prea ispitesc pe autor și, cînd apelează la ele, o fac cu discreție și un fel de stinghereală, ca și cum ar fi fost prins în flagrant delict; realitatea este că aceste tehnici nu-i sînt deosebit de familiare și, de aceea, nici nu face caz de ele. Și, la urma urmei, pentru genul de epică pe care îl practică, nici nu i-ar servi prea mult.

Toposul povestirilor, schițelor și nuvelelor sale este spațiul anonim și stagnant, incapabil să încorporeze sau să producă evenimente și oameni cu o forță potențială sau în desfășurare ieșite din comun. Un titlu — **Altă moarte care nu dovedește nimic** — ne trimite nu la Anton Holban, ci la „locurile unde nu se întîmplă nimic" ale lui Mihail Sadoveanu: sate izolate de circuitele tensionate ale lumii contemporane, orășele neintrate încă în malaxoarele transformărilor modernizării și industrializării, cartiere în care, după agitația febrilă a întemeierii, timpul începe să curgă lent, după tipare uitate, scoase parcă din prozele lui I. A. Bassarabescu, sau, mai aproape de noi, ale lui Teodor Mazilu. O liniște aparentă sau reală, exalînd insidios din ele, surdinizează orice fel de conflict care se naște sau se consumă în aceste perimetre ale izolării: „Portița scîrții prelung și căzu cu pocnet sec. Era veche, înnegrită de ploi și vreme, ca și gardul de la stradă (...) Curtea plutea într-o deplină somnolență. După cîțiva pași cărarea se bifurca și ocolea casa veche cu cerdac împresurată de perdele de viță. (...) O moleșeală de iulie apăsa aerul devenit greoi și unsuros. (...) Trepte de piatră, roase pe jumătate, și multe ghivece cu flori înșirate de-a lungul balustradelor. Pe o masă din nuiele cineva răsfoise un ziar, lăsîndu-și alături ochelarii. (...) Am stat așteptînd, pînă întrebarea se topi în tăcerea mătăsoasă. Nici o mișcare. Asta nu mă deranja nicidecum". **(Casa de pe strada Cazărmii).** Firește, scriitorul încearcă și ambianțe mai agitate, dar rezultatele nu mai sînt aceleași; este limpede că stăpînește mai bine toposul lentorii în care timpul s-a scurs, odată, lent sau se derulează acum într-un ritm anacronic.

ION BELDEANU:

DUPĂ-AMIAZA UNEI AMINTIRI

(Junimea, 1985)

Pe acest fond spațio-temporal sînt proiectate întîmplări anodine, evenimente de rezonanță măruntă, cu o putere de reverberare în social și psihologic limitată, mici accidente biografice sau impacte dure, surdinizate de atmosfera de vată în care se mișcă personajele. Meritul unor astfel de proze (și, după părerea noastră, sînt cele mai bune din volum) este de a da relief faptului divers, de a restabili proporția reală dintre spațiu, timp, dimensiunile personajelor și însemnătatea conflictelor în care sînt angrenate; adică, de a se stabili necesara armonie a realului în planul ficțiunii estetice. Bunăoară, la „iazul lui Gurău" un copil îi învață pe maturi cum se poate prinde, fără instrumente complicate, un crap de proporții remarcabile în raport cu mărimea bălții și însemnătatea protagoniștilor; sau, un funcționar moleșit de canicula din apartament mănîncă tacticos clătite urmărind și comentînd mental (!) o emisiune de vacanță, oameni, mișcări ale viețiior necuvîntătoare; în ziua serbării premiilor, un tată fără uzul cutumelor școlare, asistă neputincios la nedreptățirea odraslei. Cele mai bune sînt cele în care autorul reușește să se fixeze pe muchea de cuțit a tragicomicului, precum în **Fapt divers**, poate cel mai valoros text al volumului. De aici se trag și reușitele tipologice ale prozelor. Ion Beldeanu îi reactualizează, proiectîndu-i în contemporaneitate, pe anonimii sau umiliții destinului, mediocri, în fond, dar avînd sclipirile sau momentul lor singular de unicitate. Este, de pildă, cazul cuplului Pînzaru—Artenie din **Sublima petrecere** și al lui Manciu din **Fapt divers**. Cînd însă autorul încearcă să sadovenizeze, mai exact, să supradimensioneze destinul comun proiectîndu-l în baladesc, ca în **Cea din urmă zi a lui Vasilistru Tăutu** (care amintește de **Cînd a căzut Moș Calistru pe Delelcu**) modelul se dovedește copleșitor de puternic.

Tema erosului, dacă nu prilejuiește niște reușite notabile, pune în valoare cîteva fișe de personaj care, luate împreună, creionează o posibilă ipostază a bărbatului antrenat într-un cupiu centrifug, labil, adeseori rupt: tensionat de refulări latente, stăpînit de îndoieli, dacă nu suspicios, interogativ, dar plin de ardori și candori conținute, biciuit de imaginație, puțin cunoscător al meandrelor psihicului (și nu numai) feminin. Descoperim aici niște virtualități care ar putea conduce, într-o proză mai amplă, la dezvoltări pe care autorul nu trebuie să le scape din vedere.

Cîteva proze scot în evidență posibilități în registrul ironic și pamfletar deloc neglijabil. Cînd ironia este strunită cu severitatea necesară, unda ei produce în texte scintilații interesante și de bună calitate estetică; am zice că este una din calitățile dominante ale volumului. Cînd însă Ion Beldeanu se lasă dus de temperatura și crisparea polemică, prozele înclină spre șarjă sau caricatură, ceea ce, admițînd că ar fi fost în intenția sa, nu-l avantajează ca narator; spuneam doar, mai înainte, că restabilirea proporțiilor adevărate, deci dominarea prin luciditate și distanțare a realității este principala sursă de energie a textelor sale.

De obicei, proza scurtă constituie, o etapă, mai mult sau mai puțin obligatorie a drumului spre roman; aceasta este regula. A-i rămîne fidel, este o excepție. Nu știm ce va face mai departe Ion Beldeanu; dacă nu se va abate de la regulă, credem că între **După-amiaza unei amintiri** și primul său roman i-a mai rămas de urcat o treaptă.

Mihail IORDACHE



DANIEL CORBU

elegie de spus în fața oglinzii

Cui vei mai surîde azi Frumusețe
viermele roade aripa păsării poezia
e o dezordine înfrîntă
mai sus de inimă nu e decît frica
(un joc care continuă continuă pînă cînd unii
se holbează în gîngăveala altora)
întorci pagina încă o declarație de război
încă o mie de morți în orientul apropiat
cui vei mai surîde azi Frumusețe
snobii cumpără la licitație o americă de vorbe
goale îngerii au împînzit stadioanele
și poartă lungi discuții într-o limbă moartă
undeva într-un oraș din Moldova
cineva stă aplecat asupra hîrtiei și plînge
își ascunde fața între cuvinte
își flutură deasupra mîinile roșii
și plînge

scribul sau declarație în favoarea unui adevăr care nu folosește nimănui

Vino și mai spune un adevăr despre tine
autor iconoclast incomod
ai umplut lumea cu versuri amare
scrib îndrăcit scrib impudic mică instalație de visat
erai tînăr și pregătit să fundezi veșnicia
    gîndurile tale umileau zeii
erai frumos ca o durere neștiută de nimeni
erai atît de bogat cu sărăcia ta cu tot
în visele mele stăteai pe nori și spuneai vorbe
de dragoste
scrib îndrăcit scrib impudic
mică instalație de visat
tu care-ai construit un imperiu de vorbe
iată-te acum strivit sub dărîmăturile tuturor lucrurilor
iată-te acum orb în camera slujitorilor

elegie

Din nou e duminică și din nou îmi trece prin casă istoria
în timp ce închid ușa
în timp ce fumez în timp ce recapitulez numele femeilor
pe care le-am iubit sau am vrut să le iubesc
în timp ce voi credeți că ați putea locui în rănile mele
ca-ntr-un apartament confortabil
în timp ce constat că pîinea e singurul adevăr
care ne apropie
în timp ce îngeri tot mai prost îmbrăcați mătură străzi
    glorioase
din nou e duminică și din nou îmi trece prin casă
istoria
iar eu din mijlocul acestei singurătăți
scot capul pe fereastra zilei!
încercînd să aflu pe care maidan înflorește speranța
cineva spune: „fiecare cu spaima și războaiele lui
fiecare stăpîn pe propriile mîngîieri
astfel înaintăm trufaș dinspre nimic spre nimic"
dar poate că nu e totuna suspinul cu ceara luminării topindu-se
iubito
noi vom mușca din ziua de mîine
    ca dintr-un măr ionatan
noi venim împotriva pustiului
moartea e ilegala amintire
se cuvine să binecuvîntăm hoții de trandafiri
se cuvine să trăim printre lucruri ca printre rugăciuni
să fim deținuții cuvintelor
pînă și peste orgoliu se așează praful
în mine sînt văi și dealuri urc și cobor necontenit

Trei povestiri de pe Dunăre

1. BARBA

Bătrînul îl chemă pe Niculaie lîngă el. Începe, fără să-l întrebe dacă îl ascultă sau nu:

„Războiul l-am făcut pe front. Eram pe-o cîmpie, pe undeva. Primiserăm ordin de atac. Ploua cu obuze. La un moment dat, unul căzu în apropiere și mă îngropă în țărînă pînă la gît, ba ceva mai mult, că abia am putut da capul pe spate să pot scoate nasul și gura deasupra, să nu mă sufoc. Nu mai auzeam și nu mai vedeam nimic. Nu știu dacă mi se părea însă atacul se depărtase. Ai noștri înaintaseră mult.

Rămăsesem singur la marginea lăstărișului de unde porniseră la asalt. În jurul meu nu era nimeni. Nu puteam face nimic. A plouat peste mine. A nins peste mine. Soarele mi-a răscopt țeasta și ochii. Vînturile m-au bătut. Îmi crescuseră părul și barba, lungi pînă departe, către lăstăriș și către cîmpie.

Într-o dimineață, mă trezesc păscut de-o vacă blîndă și floreană. Pesemne că părul și barba se făcuseră de iarbă! Vaca mă apucă vîrtos de păr și, din trei smucituri, mă scoate afară din pămînt, teafăr, însă bătrîn. Și mîntuit am fost, cum mă vezi".

Niculaie îl asculta pe bătrîn, zîmbind pe sub mustață; ochii îi jucau vioi și mulțumiți.

2. BALAURII

Bătrînul continuă:

„Eram deja flăcău. Jucam mingea pe vale, lîngă calea ferată. Într-o zi (era pe la amiază), sosi trenul în gară. La fereastra unui vagon stătea un om cu un șarpe mare în gură. Fața lui era vînătă cum nu se mai poate. Ochii îi erau holbați. Citeam în ei o frică fără margini. Șarpele încercase să intre în gura lui, în timpul somnului, dar pentru că era gros cît mîna, nu-i încăpuse decît capul și jumătate din lungime; cealaltă jumătate atîrna în afară. Închipuiește-ți un om cu un șarpe în gură!".

Niculaie nu zîmbi, nici nu întreba nimic. Spuse doar: „Vezi ce pățește omul, dacă doarme cu gura deschisă?" Bătrînul continuă:

„Un copil de vreo zece ani dormea dus. Cînd se trezește, i se plînge maică-si că simte ceva greu și rece în stomac. Îl duce la doctor maică-sa și, pus la raze copilul, se constată că are în burtă un șarpe... Nu mă întrebi cu ce au ieșit balaurii din gura omului și din stomacul copilului?".

Niculaie rămase gînditor, dar nu părea curios. „Nu întreb, pentru că toată lumea știe".

„Atunci ascultă-mă cu atenție", continuă bătrînul.

„Lîngă un sat era o baltă fără stuf un ochi de apă blestemat în care se afla un balaur. N-ar fi fost nimic, dacă balaurul ar fi stat în mîlul lui și ar fi lăsat oamenii în pace. Dar, în fiecare săptămînă, trebuie să i se dea carne de om tînăr, băiat sau fată, că altfel, era vai și amar.

Cum să scape satul de balaur? A venit un străin care aflase povestea prin depărtări. Cum să-l scoată din lac? Au muls toate vacile, au umplut un cazan mare și au fiert laptele. Clocotit așa, l-au pus pe o plută pe care au împins-o pe apa neagră a lacului. Șerpii și balaurii mor după lapte. Aburii laptelui clocotit din cazan pluteau pe apă. Pesemne că balaurul a simțit mirosul lui, că s-au făcut niște valuri mari, aproape să răstoarne cazanul, iar necuratul a sărit să bea lapte, nesătul cum era. N-a apucat să bea, că s-a opărit și s-a înecat. Așa a scăpat satul de urgie.

Au fost aduși crapi și plătici. Au pus pe margini plaur de stuf și papură verde. Am prins și eu pește într-o vară. Iar pe străin l-au făcut primar și l-au ținut pînă la adînci bătrînețe.

3. ANAȘIBRAN!

Niculaie își aprinse țigara de la bătrîn. Acesta avea poftă de vorbă.

„Se umflase Dunărea. Bălțile erau pline ochi. Eram obosit după o noapte de muncă. Dar, pentru că sînt mort după pescuit, am luat barca și m-am apucat de treabă. Am prins bine lanseta cu un lanț de barcă și m-am întins cu fața în sus și cu mîinile su cap. Parcă mă fura somnul, parcă nu voim să adorm. Mă gîndeam la peștele pe care l-aș fi putut prinde, să-l duc femeii, ca să mă laud și eu. Eram tînăr și nu voiam să mă dau bătut.

Nu știu la ce mă gîndeam. Poate la aceea că femeii mele îi plac crapii și voia să-i duc eu unul, să mă pomenească... Poate la altceva... Nu știu. Destul că, dintr-o dată, lanseta smucește barca. Simt că o iau din loc. Mă ridic în capul oaselor. Încerc să trag de lansetă. Ți-ai găsit! Firul gros, întins ca o coardă! Ce pește să se fi prins și cît de mare, dacă are putere să tragă atît de ușor barca?

Balta curgea în Dunăre, așa că peștele mă scoase pe firul apei. La mal erau cîteva vapoare străine, arăbești, mi se pare. Strig cît mă ține gura: „Anașibran! Anașibran!", cum auzisem eu de la un marinar că se strigă după ajutor, ca să te înțeleagă străinii. Cine să mă audă din mijlocul Dunării?

În cîteva clipe, nu mai zăresc macaralele și nici blocurile din port. Ajung la Tulcea și de aici în Deltă. După cîteva minute, ajung în mare. Îți poți închipui ce groază mă cuprinsese?

Norocul meu că după cîteva mile bune în larg, o vedetă mă aude. Un țintaș bun pune tunul și trage. Din prima lovitură, proiectilul taie firul lansetei și așa scap de pacostea de pește. M-au luat cu ei și m-au adus pînă la Sulina. Le-am mulțumit cu lacrimi în ochi, după care ei au plecat".

Niculaie tăcu, gîndindu-se că „Anașibran!" este într-adevăr un strigăt al marinarilor ajunși la mare încurcătură și care îi salvează din orice pericol.

Ioan PRIGOREANU

CĂRȚILE „TARI"

(urmare din pag. 1)

Momentul de vîrf în proliferarea lor a trecut. Entuziasmul față de ele a mai scăzut ori s-a răcit de-a binelea. Acum se vede limpede că, cele mai multe, sînt simple substitute ale unor necesare studii istorice și sociologice, că însăși valoarea lor de documente de epocă e îndoielnică. Scrise, nu o dată, cu încrîncenare, cu o gravitate care culpabilizează fără distincție, n-au limpezimea și comprehensiunea a ceea ce pretind că sînt: oglinzi fidele ale realității. Ce anume le-a privilegiat cu ani în urmă, de au reușit să confiște interesul unei întinse părți a publicului? Cred că persistența unor carențe în informarea noastră asupra momentelor decisive ale perioadei de după Eliberare, iluzia că explică unele incoerențe și decompensări ale realității, „curajul" autorilor. Într-adevăr, aceste cărți oferă groase „felii de viață" și sugestii pentru o etică adecvată timpului nostru. Dar cînd e vorba de literatură aceste merite nu-s de ajuns. Din punct de vedere estetic, cu patru-cinci excepții, cărțile „tari" sînt deficitare. Poziția lor e între reportaj, cronică și „istoria secretă". Cred că despre nici una din ele nu se poate paria că va rămîne prin stil.

RECENZIE

Bibliografia românească modernă,

1831 – 1918, vol. I (A–C)

Aproape nebăgate în seamă (ca să nu zic de-a dreptul ignorate) trec în publicistica noastră lucrări de incontestabile semnificații pentru maturitatea unei culturi — instrumentele fundamentale de lucru, indispensabile oricărei activități de cercetare temeinică. (Să reținem, în acest sens, opinia lui Tudor Vianu, care considera, cu cîteva decenii în urmă, că „Lipsa unei bibliografii complete (..) întîrzie cercetarea și o menține la un nivel mai prejos de țintele pe care aceasta și le poate asuma"). În vreme ce unele apariții editoriale mai puțin importante se bucură, uneori, de o pe cît de susținută pe atît de nemeritată (și inutilă) atenție din partea criticii de întîmpinare, o bibliografie masivă, riguros întocmită, care ne prezintă cît se poate de complet istoria cărții românești din perioada 1831—1918, cum este **Bibliografia românească modernă**, al cărei prim volum (A—C) a apărut spre finele anului trecut, abia dacă a avut, pînă acum „șansa" unor sfioase semnalări în rubrici cu alură de „Însemnări diverse". Categoric, valoarea intrinsecă și funcționalitatea lucrărilor de o asemenea anvergură nu are cum să fie, din această pricină, diminuată.

Elaborată de un colectiv larg, coordonat de învățatul filolog Gabriel Strempel, bibliografia, în stadiul ei final va oferi „o imagine fidelă a dezvoltării științei și culturii românești, a organizării pe baze moderne a vieții economice și administrative a țării, o imagine a relațiilor țării noastre cu alte popoare". Plasîndu-se în continuarea **Bibliografiei românești vechi,** pe ale cărei principii metodologice de bază (al naționalității, al limbii, al teritoriului) le urmează (materialul nu mai este însă dispus cronologic, ci alfabetic), actuala întreprindere a Academiei R.S.R. este programată să apară în trei părți: **partea I**, însumînd patru volume, va cuprinde descrierea bibliografică a operelor scriitorilor români, indiferent de limba în care au fost scrise sau de locul unde au apărut, apoi toate cărțile în limba română, indiferent de naționalitatea autorului și de locul apariției, precum și cărțile scriitorilor străini stabiliți temporar sau definitiv în țara noastră și integrați, prin activitatea lor, culturii românești; **partea a II-a** (un volum) va conține tipăriturile care, prin caracteristicile și destinația lor, prin formele editoriale, diferă de cele din partea I (norme administrative de interes local, acte juridice, cataloage, prospecte, albume, ghiduri administrative etc.); **partea a III-a** va fi destinată producției tipografice a naționalităților conlocuitoare și operelor autorilor străini publicate ocazional la noi. În fine, un volum separat va fi dedicat indicilor de diverse tipuri, care vor facilita consultarea operativă a lucrării.

Dacă luăm în considerație faptul că acest prim volum, de peste 900 pagini, cuprinde mai mult de 16 000 de fișe bibliografice și că celelalte, „ce așteaptă rîndul imprimării", vor fi de dimensiuni echivalente, rezultă că ne aflăm în fața unui proiect de proporții vaste, în măsură să demonstreze, așa cum notează în **Prefață** Gabriel Strempel, că „Poporul român are un trecut și un aport la progresul omenirii (..) cum nu multe popoare din vecinătate au putut să aibă". Reprezentînd nu numai un instrument de identificare și documentare, ci și o bază solidă pentru diverse lucrări ulterioare de aceeași factură (bibliografii regionale sau pe domenii de activitate, monografii, dicționare bibliografice etc.), sau pentru mari sinteze de istorie, culturală, științifică, literară, **Bibliografia românească modernă** va constitui, în forma ei definitivă, a doua etapă hotărîtoare, după **Bibliografia românească veche,** în realizarea marelui corpus bibliografic național, care ar urma să se înfățișeze ca o descriere exhaustivă a cărții românești de la începuturile istoriei sale și pînă în contemporaneitate.

Nicolae CĂRLAN

antiteză

oricît de mult ai îmblînzi o viperă
oricît de mult i-ai dărui din sîngele tău
ea nu va înceta
să te dăruiască intr-o zi celorlalți

încît ceea ce numim sferă este deseori trup
ceea ce numim țipăt este curînd seară

și ceilalți se opresc deasupra ochiului tău
se spală pe mîini

se piaptănă
se privesc unii în tine alții în propriul lor trup
continuînd cruciada împotriva oglinzilor

astfel dacă arta nu este o crimă
indiferența este doar sinucidere

Mircea A. DIACONU

privire, acasă

Coline line
fulgerată salbă casele albe,
surîsul dînd muguri rodnici între
celeste porți.

Stoluri de mîini iluminează pînă noaptea
rotundele fragede întinsuri,
revărsat miracolul, răcoroase talgerele
întru odihna columbelor laudei.

Nesfîrșite rădăcinile în matcă,
murmur de soare lîngă ochiul pur
al mieilor mătăsoși,
deschise toate ferestrele aromelor rare

iarba ca un călăreț, cu toate steagurile
alb înmugurite victoriile își
suie dinspre tăcerea de sare,
năvalnic...

C. HREHOR

matineu

Cu o floare-n dinți voi veni
la acest spectacol
și-n liniștea adîncă a sălii
vei auzi respirația mea

biciuită cu frînghia de urzici
în cele mai frumoase haine albe
voi veni și voi sta în picioare
printre spectatorii întîrziați

cu capul meu mare
voi sprijini tavanul
un actor ce duce tava
se va mira de picioarele mele lungi

coborînd direct din inimă
vei întîlni ochii mei căutîndu-te
mă voi îndrepta cu sfială
spre explozia cuvintelor

în care exiști
dar voi fi mai mic tot mai mic cu fiecare pas
și mă voi preface-n cenușa

pe care un copil o va mătura
și o va presăra
spre a nu uita drumul spre casă.

Gheorghe SILEA

melodie

Cu degete de jar plimba pe clape
Arpegii argintii, raze-n amurg,
Un cînt în care bezna nu încape
Și apele somniei clare curg.

Acorduri — sentiment mocnind sub spuză
Din zorii trecerii către abis,
Cînd dragostea-l reîncarna, difuză,
Sub timbrul cald al florii de cais.

M. AANEI

despre poet și despre grila mișcată

Fără de margini flacăra-și depune puterea cum
în sala tronului se-aud arginții memoriei și butucul
mai afumă fereastra comunicării cînd înfometat
de propria lui realitate își păzește stindardul

regretele purpurii și caii-nhămați la viețile paralele
și mucegaiul fantomelor scos la licitația uneltelor
timpului subțiate, subțiate pînă la închipuire. Doar

pajiștea verde pe vîrful unui ac mai poate fi sprijin
răsturnării gîndurilor în sentimente sau invers
cine să priceapă tramvaiele pornind împotriva poeților
în timp ce arginții memoriei cad în fără de marginea
istorici.

Constantin CERNICA

arhitectură

Casa luminii e din lumină
casa iubirii e din iubire
și
casă a mîinilor tale rămîn
doar mîinile tale...

și lumina orbește
după ce
a orbit întunericul...

și-n singurătate
copacul se înzidește
de la picioarele mele
și pînă la picioarele păsării...

și numai meșterul fîntînilor
poate să vadă ziua
stelele cerului...

Elena CÎMPAN

sens

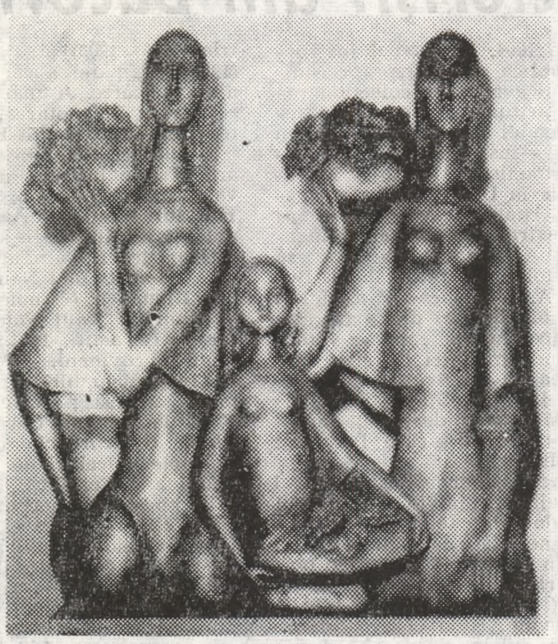
O noapte roșie
gătită de nuntă
vorbește cu mine prin somn

Hai, iubitule, trezește-te,
să mergem acolo unde
nu există odihnă

acolo unde nu există
ce există aici

Să mergem, iubito,
să mergem cîntînd
din fluiere de ciocîrlii

Ciprian Vasile STOLERU



Ion Irimescu: „Rod"

DICȚIONAR XX

47. GOROVEI, ARTUR (19. II. 1864, Fălticeni — 19. III. 1951, București), folclorist, prozator, descendent din familia scriitorului Nicu Gane. A urmat școala primară la Rădăuți și Fălticeni, gimnaziul la Fălticeni, liceul la Iași, iar studiile universitare de drept la București (1886—1887) și Iași (1887—1889), obținînd licența în drept la Iași, în 1889. Lucrează ca profesor suplinitor la Bîrlad (1889 — 1890), ajutor de judecător și judecător la Pașcani (1890—1891), avocat la Fălticeni, judecător la Broșteni (comună în județul Suceava), din nou avocat la Fălticeni, procuror la Rîmnicu Sărat, prefect de Suceava (1905), inspector agricol (1909 — 1911).

Artur Gorovei s-a consacrat cu pasiune și devotament creației populare pe care a cules-o, a studiat-o și a valorificat-o, în mare parte, în paginile **primei reviste de folclor din țara noastră, Șezătoarea** (1892—1929). Bogata activitate pe acest tărîm a fost consacrată prin alegerea lui **A.G.** ca membru de onoare al Academiei Române, în anul 1940. În 1883 condusese **Revista populară** din care au apărut patru numere (două la Paris și două la Fălticeni) și în care a publicat pentru prima oară cimilituri și cîntece în grai popular, culese din satul Bîdilița. A colaborat cu schițe și cronici literare la **Cimpoiul, Gazeta din Fălticeni, Românul, Revista literară, Gazeta săteanului**. Între 1907 și 1909 scoate, împreună cu Mihail Sadoveanu, revista bilunară **Răvașul poporului** (au apărut 42 de numere), una dintre cele mai izbutite publicații destinate luminării maselor.

Șezătoarea, revistă pentru literatură și tradițiuni populare, apărută în 32 de pagini, la 1 martie 1892, a fost fondată de A. Gorovei împreună cu un grup de învățători din împrejurimile Broștenilor și menținută de-a lungul anilor numai datorită eforturilor uriașe ale conducătorului ei. Publicația se impune de la început tuturor oamenilor de cultură și scriitorilor din țara, bucurîndu-se de aprecieri elogioase din partea unor personalități ale culturii europene din epocă. Astfel, cunoscutul romanist Gustav Weigand găsește în ea nu numai interesante informații asupra unor fenomene spirituale și dialectale, ci și cea mai frumoasă și curată limbă românească, fapt pentru care folosește revista drept carte de studiu pentru studenții Seminarului de limba română de la Universitatea din Leipzig.

Potrivit concepției lui Artur Gorovei, folcorul este sursa principală a definirii spiritualității unui popor. Cercetările sale asupra creației literare, tradițiilor, credințelor și ritualurilor străvechi sînt realizate dintr-o perspectivă cît se poate de modernă, cu competență și detașare științifică. Materialele publicate în **Șezătoarea,** parte din ele adunate recent în volum (Artur Gorovei — **Literatură populară,** Ed. Minerva, Buc., 1976) și puse la dispoziția contemporanilor prin grija cunoscutului folclorist Iordan Datcu, precum și cele din **Cimiliturile românilor** (București, 1898), **Descîntecele românilor** (București, 1931), **Ouăle de Paști. Studiu de folclor** (București, 1937), dar și din foarte numeroasele broșuri publicate la diverse edituri din țară, rămîn pînă astăzi adevărate monumente ale culturii populare.

Cimiliturile românilor cuprinde peste 1900 de tipuri de ghicitori românești și ale cîteva sute din arealul european romanic, slav sau germanic. În **Descîntecele românilor** sînt surprinse 203 tipuri de descîntece în 2200 variante, clasificate în ordinea alfabetică a 203 boli cărora li se adresau. De remarcat aici un foarte important studiu introductiv în care autorul propune perspective funcționale și comparatiste de studiere a speciei, precum și o tipologizare stilistico-literare. Studiul asupra ouălor încondeiate este prima lucrare de acest gen pe plan mondial. Sînt relevate obiceiurile străvechi ale încondeierii ouălor la diferite popoare, motivele generale și particulare, cromatica, epocile de apariție și manifestare, circulația unor motive.

La fel de interesante rămîn pînă astăzi **Datinile noastre la naștere, Datinile noastre la nuntă, Partea sufletului. Un vechi obicei juridic al poporului român. Persistențe păgînești în datinile noastre,** studii despre datini și obiceiuri, cu atît mai importante pentru cercetătorul de azi, cu cît ele nu mai pot fi întîlnite în viața satului contemporan.

Lucrarea intitulată **Noțiuni de folclor** (1933), cuprinzînd viziunea lui Artur Gorovei asupra creației populare, este un veritabil curs de folcloristică modernă care, în ciuda unor limite (negarea folclorului citadin) emite, pe lîngă valoroase informații, și idei personale, cum este cea a folclorului înțeles drept creație a indivizilor de excepție și nu a unei mase amorfe de indivizi, cum greșit mai este interpretat și astăzi de unii folcloriști.

O serie de poezii publicate în periodice nu face dovada unui talent poetic la **A.G.**, în schimb prozele scurte din volumele **De dragoste** (1900), **Cruzimi** (Iași, 1921) și alte cîteva, răspîndite prin diverse publicații probează un observator atent al epocii cu moravurile și tipologiile ei umane. O viziune sămănătoristă exagerată le minează însă valoarea. Nu același lucru se poate spune despre unicul roman, **Zbuciumul unui suflet nou. Jurnalul unei femei** (Buc., 1938), finețea observației, talentul descripției și analiza psihologică fiind tot atîtea calități ale unei scrieri cu caracter social, prea puțin cunoscută și discutată pînă astăzi.

A mai colaborat la: **Anuarul Arhivei de folclor, Adevărul, Adevărul literar și artistic, Analele Academiei Române, Arhiva românească, Arhivele Olteniei, Convorbiri literare Études balkaniques, Făt-Frumos, Junimea literară, Lumea, Lupta literară, Noua revistă română, Steaua Dunării, Viața românească** s.a.

Referințe (selectiv): Datcu, Iordan și Stroescu, S.C. — **Dicționarul folcloriștilor,** Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1979; Datcu, Iordan — prefața la volumul Artur Gorovei — **Literatură populară,** Ed. Minerva, Buc., 1976; Sadoveanu Profira — **Stele și luceferi,** E. P. L., 1969 Fochi, Adrian — **Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești,** Buc., Ed. Acad. R.S.R., 1975; Bîrlea, Ovidiu — **Istoria folcloristicii românești,** Ed. Enciclopedică, Buc., 1974.

Octavian NESTOR

INGEBORG BACHMANN (R.F.G.)

toate zilele

Războiul nu mai trebuiește explicat
El se continuă; neauzitul
A devenit cotidian. Eroul
Rămîne departe de lupte, cel slab
Este ghidat spre zonele incendiare
Uniforma de fiecare zi este răbdarea,
Stea jalnică a speranței deasupra inimii...
Ea se conferă cînd nimic nu se mai întîmplă
Cînd tunetul trompetelor se stinge
Și dușmanul devine de nevăzut
Iar umbra armurii veșnice acoperă cerul!
Ea se conferă pentru evadarea din fața
Steagurilor, pentru vitejia în fața prietenului
Pentru trădarea secretelor nedemne
Și sfidarea oricărui ordin!

cîntec din exil

Deprins în iubire
Prin zeci de mii de cărți;
Prin redarea schimbătoarelor gesturi
Și jurămintelor nebune;
Sfințit de iubire
Cînd lava curgea
Și suflu ei ne găsea
La poalele muntelui
Și cînd, la sfîrșit, craterul stins
Elibera cheia pentru trupurile noastre ferecate
Iar noi atunci pătrundeam în spații negîndite
Să luminăm bezna
Cu vîrful degetelor noastre.
Soarele nu mai încălzește,
Iar marea-i fără grai
Mormintele troienite sub zăpezi
Rămîn o veșnică taină...

Eliberează-mă! Eu nu mai pot muri
Sfîntul are altceva de făcut:
Se îngrijește de oraș
Și fuge după pîine
Frînghia cu rufe atîrnă foarte greu
Curînd, curînd o să cadă
Și totuși, pe mine nu mă acoperă.
Nu port nici o vină, ridică-mă!
Nu port nici o vină, ridică-mă!
Turturelelor ninse deschide-le ochiul înghețat
Străpunge cu privirea temeiurile
Învață, privește și scufundă-te
Eu nu sunt.
Eu sunt.

Traducere de George DAMIAN

Felurimi...

Magister dixit!

■ Albert Lihanov: „Știu bine că un dascăl trebuie să fie în stare să se cufunde în om, și nu întotdeauna — departe de a fi întotdeauna! — acolo, în adînc, va găsi flori înmiresmate, uneori va da peste mîzgă, noroi, chiar mlaștină, însă nu trebuie să se teamă! Trebuie să se apuce de treabă, cu mînecile suflecate, trebuie să pună mîna pe sapă-ligă și, indiferent de povară și de noroi, strîngînd din dinți, poticnindu-se, ajungînd în impas și luînd-o de la capăt, să dreneze mlaștina pînă cînd pe locul ei vor înflori grădini — asta înseamnă să faci ceva demn de respect!".

■ Nikos Kazantzakis: „Mai bine să pierim jucînd tragedie, decît să trăim jucînd operetă".

■ Tolstoi: „Toate familiile fericite seamănă între ele, însă fiecare familie nefericită este nenorocită în felul ei".

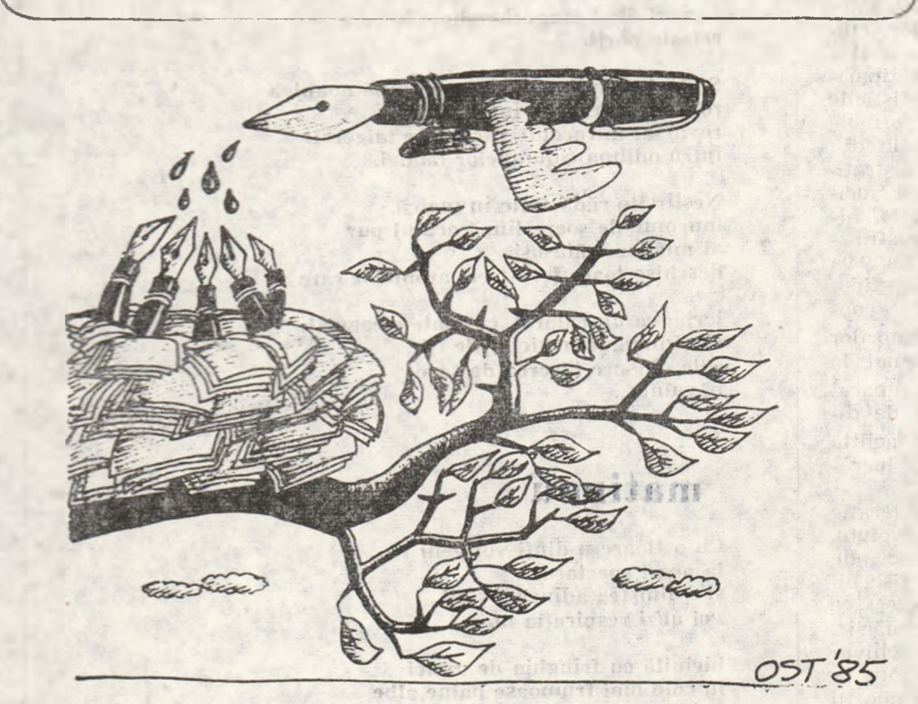
■ Umberto Eco: „Atunci cînd dușmanii adevărați sînt prea puternici, trebuie să-ți alegi dușmani mai slabi".

■ Ortega y Gasset: „Tot sîngele grecesc curat care a rămas astăzi în lume ar încăpea într-un pahar de vin. Vă dați seama cît de greu ne-ar fi să găsim o picătură de sînge curat elinic?".

■ Nikos Kazantzakis: „Parisul este bun pentru cei care nu l-au văzut, pentru naivi, pentru petrecăreți și leneși".

■ Buddha: „Privește totul cu nesaț ca și cum l-ai vedea pentru prima oară. Privește totul cu nesaț ca și cum l-ai vedea pentru ultima oară".

D. B.



Folcloriști din Bucovina

Cînd în 1904, Ministerul Instrucțiunii Publice din Viena preconizează culegerea și colecționarea zestrei spirituale a popoarelor supuse coroanei habsburgice, pentru Bucovina a fost desemnat profesorul de romanistică Matthias Friedwagner de la Universitatea germană din Cernăuți. Acesta, de acord cu administrația de atunci, îl angajează pe Alexandru Voevidca să culeagă folclorul muzical al Bucovinei. A. Voevidca și-a căutat și găsit colaboratori din toate colțurile Bucovinei, pe care i-a stimulat și îndrumat ori de cîte ori se întîlnea cu ei. Aceștia au cules folclorul literar, după îndrumările primite și după îndreptarul publicat într-o broșură care le-a fost pusă la dispoziție.

Acțiunea întreprinsă cu ajutorul intelectualilor, înainte de primul război mondial, a făcut ca Matthias Friedwagner să poată duce cu el în 1911, în Germania, 10 000 de texte folclorice și 2 250 de melodii populare(culese de A. Voevidca) din Bucovina, fiind cea mai mare colecție de folclor de dinaintea primului război mondial și cea mai mare colecție regională. O parte din aceste culegeri au fost publicate de el în cartea: **Rumänische Volkslieder aus der Bukowina, Liebeslieder / Cintece populare românești din Bucovina, Cintece de dragoste /**, Band I (Konrad Triltsch Verlag, Würzburg, 1940, XLIII + 582 + 6 p. + 1 h), cu 943 de texte poetice și 380 de melodii notate de A. Voevidca.

În felul acesta s-a cules un bogat patrimoniu spiritual. Aproape toate piesele publicate sînt antologice, care și azi alcătuiesc zestrea spirituală a locuitorilor, avînd o mare frecvență și circulație. Le datorăm culegerea unor folcloriști din rîndul învățătorilor și a profesorilor, îndeosebi, ale căror profiluri le înfățișăm în continuare. **Xenofon Mlesniță** (1865—1936) a fost învățător și director al școlii din Fundu Sadovei — Cîmpulung Moldovenesc. S-a născut în Vicovul de Sus — Rădăuți. După școala primară din sat, a învățat la gimnaziul din Suceava, iar școala normală a făcut-o la Cernăuți. A satisfăcut stagiul militar la Lemberg și după aceea a fost învățător la Vatra Dornei și în împrejurimile ei, iar aproape 30 de ani a funcționat la Fundu Sadovei, fiind un neobosit muncitor și luminator al satului. Și-a întocmit una din cele mai frumoase biblioteci din partea locului, dar cel de-al doilea război mondial a distrus-o cu desăvîrșire.

Leonida Bodnărescu (1872—1945) s-a născut la Boian și a învățat la Cernăuți și Suceava, iar studiile universitare le-a făcut la Cernăuți, luîndu-și licența în 1897 (limba română, istorie etc.) A fost membru și a activat în cadrul societăților studențești. A funcționat ca profesor și director la diferite școli (Cernăuți, Viena, Leibach, Rădăuți ș.a.).

A colaborat cu articole la **Revista politică** din Suceava (1886—1891), **Gazeta Bucovinei** (1891—1897), **Patria** (1897—1900) și ziarul **Timpul** (1900—1901), din a cărui conducere a făcut parte. A mai colaborat la revistele: **Deșteptarea, Junimea literară, Școala** și **Făt-Frumos.**

A publicat manuale școlare, anuare și alte broșuri, dintre care o valoare deosebită o prezintă: **Scrierile lui Iraclie Porumbescu**, adunate și însoțite de o schiță biografică, partea I, Cernăuți, 1898; **Einige Weinachts und Neujahrsbräuche der Rumänen / Unele obiceiuri de Crăciun și Anul Nou ale românilor /**, Cernăuți, 1901; **Autorii români bucovineni**, Cernăuți, 1903, un repertoriu bibliografic din 1775 pînă în 1902; **Cîteva datini de Paști la români**, Cernăuți, 1908 și **Einige Osterbräuche der Rumänen / Unele obiceiuri de Paști ale românilor /** Cernăuți, 1926.

În bogata sa activitate, Leonida Bodnărescu a cules și poezii populare din Rădăuți, Bilca, Horodnicul de Jos ș.a. În cartea lui M. Friedwagner (căreia i-a revizuit textul și i-a făcut ultimele corecturi) figurează cu 16 piese, din care una e o variantă citată și de Ion Creangă în **Amintiri din copilărie**, cînd spune cum cînta Mihai scripcariul din Humulești, ceea ce îi atestă vechimea. Cităm o poezie populară culeasă de el de la George Luța din Horodnicul de Jos:

Frunză verde și-un dudău,
Pe ce drumușor merg eu
Nu-i fîntînă, nici pîrău,
Să mă plec, să beu și eu,
Să sting focușorul meu.
Focul de la inimioară
Nu mi-l poate stinge-o țară,
Nici scripcarul cu scripca,
Nici cobzarul cu cobza,
Numai mîndra cu gura.

Leon Cehovschi (1872—1960) s-a născut în Gura Sadovei și a învățat în școlile din Suceava (1884 — 1888), unde a avut profesor pe Simeon Florea Marian, și Cernăuți, avînd ca profesori pe Dimitrie Onciul, D. Isopescul, Nicolae Ieremievici-Dudău ș.a., devenind învățător, mai întîi la Pîrteștii de Sus (1892—1900) și apoi la Gura Sadovei (1900—1936), fiind și revizor și director de școală.

El a avut un rol însemnat în mișcarea națională a învățătorimii din districtul Cîmpulungului Moldovenesc, cînd, la 30 decembrie 1906, a propus transformarea asociației învățătorilor (ce predau învățămîntul în limba germană), într-o asociație a învățătorilor români, care să învețe pe elevi în limba română, propunere primită de aceștia cu multă însuflețire.

Pe lîngă activitatea instructiv-educativă, în sat, a contribuit la înființarea unui cabinet de lectură, cu bibliotecă, a unei bănci populare și a unei cooperative, precum și a căminului cultural „Zorile".

A îndrumat sătenii spre îndeletniciri practice: pomărit, agricultură, creșterea animalelor de rasă etc., contribuind la ridicarea nivelului de trai al localnicilor.

Leon Cehovschi a fost prieten cu folcloristul muzical Alexandru Voevidca. Cele mai multe texte folclorice și melodii culese de el din Cîmpulung Moldovenesc și împrejurimi provin din Sadova, ceea ce se explică și prin prietenia lui Al. Voevidca cu L. Cehovschi.

A sprijinit cu entuziasm echipele sociologice studențești, conduse de Dimitrie Gusti, care au cercetat satul Sadova între anii 1934—1936.

Despre Leon Cehovschi, folclorist și om de cultură, D. Gusti a scris în 1934 (18 septembrie) următoarele: **„Sînt încîntat să fac cunoștință valorosului dn. director L. Cehovschi, care în lunga și fructuoasa sa carieră și-a cîștigat mari merite pentru școala românească și în împrejurările grele istorice dinnainte de unire".**

Temistocle Bocancea (1873—1916) a fost avocat în orașul de la poalele Rarăului. A colaborat la multe ziare și reviste, publicînd și poezii. Consemnăm poemul epic **Zile negre** (1892). Alături de Tudor Flondor și Const. Berariu este coautor al unui libret de operetă: **Moș Ciocîrlan** (1901). A scris și piese de teatru, iar în Cîmpulungul Moldovenesc a publicat și condus revista **Buciumul** (1908).

A cules poezii populare, așa încît contribuția lui este deosebit de însemnată. În cartea lui M. Friedwagner el figurează cu 42 de texte, dar piesele folclorice trimise de el profesorului austriac se ridică la 400, după cum se specifică în prefața cărții.

Dăm un singur exemplu (inf. Nicolai G. Țăran din Fundu Moldovei — Cîmpulung):

A trecut bădița dealul,
Că-i cunosc mersul și calul:
Badea alb și calul sur,
Blăstăma-l-aș, nu mă-ndur.
A trecut bădița șesul, .
Că-i cunosc calul și mersul,
Calul sur și badea alb.
Blăstăma-l-aș, dar mi-i drag!

Ioan Vicoveanu (1879 — 1973) s-a născut în Vicovul de Jos — Rădăuți. A urmat școala normală la Cernăuți, avînd profesor de muzică pe Victor Vasilescu, fiind membru al unor societăți muzicale bucovinene. A funcționat ca învățător și director de școală la Vicovul de Jos (1904—1951), unde a desfășurat o bogată activitate culturală, dirijînd corul școlii și corul sătesc, fiind el însuși un cîntăreț remarcabil. A fost un pasionat apicultor și a publicat articole din acest domeniu și articole despre unii muzicologi bucovineni, dar, mai ales, a întocmit o colecție muzicală (manuscrise, copii, litografii tipărituri muzicale etc.), însumînd cifra impresionantă de 16 000 de piese, ce se găsește la Muzeul Județean din Suceava, împreună cu o serie de manuscrise proprii despre compozitorii bucovineni, ridicînd astfel **„valoarea operei de artă muzicală în cel mai înalt grad, stimulînd prin aceasta însăși viața muzicală a unei regiuni"** (Liviu Rusu). A ajutat prin materiale unele instituții și oameni de știință și a colaborat la presa bucovineană.

A cules folclor din satele rădăuțene (Vicovul de Sus, Gălănești, Marginea, Bilca ș.a.). În cartea lui M. Friedwagner el figurează cu 63 de piese.

Poetul **Vasile Huțan** (1880—1974) s-a născut la Costîna, lîngă Suceava. Școala primară a făcut-o în sat; a învățat apoi la gimnaziul din Suceava și la școala normală din Cernăuți. A fost învățător și director de școală la Vatra Dornei. După ce a trecut la pensie, s-a mutat la București, unde s-a și stins din viață.

Debutul literar și l-a făcut la ziarele și revistele bucovinene: **Buciumul** (1908), **Junimea literară, Deșteptarea** ș.a., publicînd un volum de poezii: **Din țara fagilor**, Editura Sfetea, București, 1915.

A cules poezii populare din Costîna, satul său natal, cu care nu a întrerupt legăturile, și Vatra Dornei, unde a funcționat mult timp. Din textele folclorice, culese de el, s-au publicat 50 de piese în volumul menționat al lui M. Friedwagner.

George Ichim (1882—1957) s-a născut în Horodnicul de Sus — Rădăuți și a învățat la școala din sat, iar pe urmă la școala normală din Cernăuți, devenind învățător. A funcționat mai întîi la Marginea — Rădăuți, iar apoi tot timpul în Horodnicul de Sus, unde a fost și director de școală.

Animator al culturii de pe meleagurile natale, a cules folclor și un bogat material informativ, cu gîndul de a scrie monografia satului. (Tot materialul s-a pierdut în timpul celui de al doilea război mondial). A fost un mare iubitor al tradițiilor și muzicii populare și a întreținut strînse relații cu oamenii de seamă ai generației sale, din Bucovina.

Spiridon Merches (1884—1967) a fost învățător la Fundu Moldovei — Cîmpulung Moldovenesc și a luptat pe front în primul război mondial. A fost unul din luptătorii unirii Bucoviei cu România. Pe lîngă activitatea în școală, a desfășurat acțiuni culturale în sat: a organizat șezători și cabinetul de lectură; a consemnat datele însemnate din viața satului etc.

A cules poezii populare din Fundu Moldovei și Cîmpulung Moldovenesc. În una din ele (inf. I. Erhan din Cîmpulung Moldovenesc) este invocată luna, să răsară, să lumineze, să se poată cosi prin livadă. Fînul cosit va fi dat murgului să-l mănînce. Pe el va încăleca tînărul ce va pleca la mîndra lui socotind în sinea sa că a fost vrăjit:

. . . .

— Desfă, mîndră, ce-ai făcut!
— Ce-am făcut, nu-ți pot desface,
C-am făcut pe zece ace:
Nu ți-am făcut ca să piei,
Ți-am făcut ca să mă iei:
Nu ți-am făcut ca să mori,
Ți-am făcut ca să te-nsori!

Prin eforturile acestor culegători — folcloriști, așa cum am arătat, o parte din creațiile populare ale locuitorilor plaiurilor Bucovinei s-au păstrat în culegerea amintită, dar s-au și transmis, în virtutea legilor folclorice, de la o generație la alta.

Grațian JUCAN

CONSEMNĂRI

● VORONEȚIANA [X]

Cea de a X-a ediție a Concursului „Voronețiana" — 1985, dedicată anul acesta graficii, etalează pe simezele Muzeului Județean — secția de artă — un număr sporit de lucrări: peste 90, semnate de 47 de autori din 18 județe ale țării și din municipiul București.

Devenit tradițional, concursul de la Suceava impune acum constatarea că efortul organizatorilor (Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Suceava și Uniunea Artiștilor Plastici) de a susține și a menține un nivel revelator ridicat pentru arta plastică tînără (participanți: membri ai U.A.P. și absolvenți de institute de artă plastică) este cu atît mai meritoriu cu cît, în vremea din urmă, tot mai multe județe își manifestă orgoliul de a iniția concursuri, tabere de creație, simpozioane etc., la care solicitarea artiștilor tineri este tot mai „disputată".

În aceste context, se poate aprecia că actuala ediție, chiar dacă nu afirmă noutăți ale genului, evită caracterul regional ce începuse a se institui (la ultimele ediții autorii aparțineau cu precădere Moldovei și Bucureștiului), alături de nume cunoscute de la manifestările anterioare simțindu-și autoritar prezența cei din centrele artistice: Timișoara, Oradea, Baia Mare și altele.

Totodată, este de remarcat nivelul general ridicat, al lucrărilor, probînd exigență profesională, ca și conținutul tematic de substanță, exprimîndu-se în majoritatea lucrărilor reprezentări ideatice majore, date ale realității de muncă, ale istoriei patriei și frumuseților acesteia.

Fără intenția de a departaja și prin aceasta de a „sugera" juriului care va decerna premiile un nume sau altul, se cuvine a menționa, măcar și pentru varietatea și diversitatea tehnicilor abordate, cîțiva dintre artiști. Astfel, pentru lucrările de gravură în aquatinta și mezzotinta, pe Viorel Cocor, Nora Novak și Constantin Catargiu din Timișoara; pe Ana Iliuț, Dumitru Păltineanu și Costin Neamțu din București pentru calitatea grafiei și sensibilității picturicești; pe Liliana Grecu și Victor Hreniuc din Botoșani, pentru acuratețea imaginii; pe Eugen și Carmen Bălan din Cîmpina, Vespasian Lungu din Brăila, Mihai Chiuaru din Piatra Neamț și Dinu Huminiuc din Bacău, pentru dezinvoltura cu care folosesc mijloacele tradiționale ale graficii (creion, acuarelă, guașă, pastel), în configurarea imaginii; pe Szanto Andrei din Baia Mare, Petre Petrescu din Piatra Neamț și Georgeta Florea-Naum din Brăila pentru modernitatea tehnicilor și alături de aceștia, pentru constanța preocupărilor în abordarea tematicii inspirate de viața și spiritul Bucovinei, pe sucevenii: Virgil Parghel, Lucia Pușcașu și Pușa Pîslaru.

Așadar, o expoziție densă, fără parcimonii cantitative (unii autori au chiar 3 lucrări), afirmînd o creație în progres, racordată nivelului general al plasticii naționale, într-un concurs prestigios pentru care avem datoria de a susține „plusurile" și a elimina minusurile.

Ion CARP FLUERICI

● Expoziție

În a patra sa expoziție personală, deschisă la Galeria de artă din Suceava, pictorul Tiberiu Moruz oferă o suită de peisaje („case din Bucovina") pe care o întregește cu o serie de flori. Astfel demarcată, expoziția relevă același artist cunoscut prin tonurile calde ale culorilor, prin profunzimea perspectivelor, cu aceeași acuratețe a stilului. Prezenta manifestare relevă un pictor ce și-a definit personalitatea în climatul plastic sucevean ca o prezență activă, confirmînd calitățile enunțate anterior.

● Tîrgul olarilor

La Rădăuți a avut loc în luna august cea de a treia ediție a **Tîrgului olarilor.**

Meșteri din toată țara au poposit încă o dată aici, în orașul renumitului ceramist bucovinean Constantin Colibaba. Venirea lor a prilejuit o bogată expoziție reprezentativă, sinteză a momentului actual în ceramica românească.

Muzeul Orășenesc Rădăuți, principalul organizator al tîrgului, a oferit publicului și alte manifestări privitoare la valorificarea tradițiilor populare din Bucovina. (M. M.).

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48